

Oponentský posudok vo vymenúvacom konaní doc. PhDr. Mariána Andričíka, PhD. za profesora

Prácu Mariána Andričíka v literatúre sledujem od čias vydania jeho básnickej prvotiny, prvých básnických prekladov a literárnokritických recenzií publikovaných koncom osemdesiatych rokov minulého storočia. Inauguranciu absolvoval solídne odborné školenie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a jeho orientácii v súčasnej literatúre a v praxeológii literatúry prospelo pôsobenie v zakladateľskej redakcii časopisu *Dotyky*. Preklad výberu z básní Johna Keatsa *Mrazy a súmraky* (1992), ktorý je jeho knižným prekladovým debutom, mu vyšiel v prestížnej edícii *Kruh milovníkov poézie* vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ v Bratislave a Andričík v ňom preukázal dispozície pre zvládnutie sylabotonickeho verša. Z jeho ďalších knižných prekladov treba uviesť najmä prozaické a básnické diela autorov Ted Hughes, Hayden Carruth, Sir Arthur Conan Doyle, William Blake, Dannie Abse a dve antológie beatnickej poézie *Nahý anjel* a *Beatnici*. Posledná rozsiahla kniha z roku 2010 (nedávno vyšla v reedícii) obsahujúca aj Andričíkov predslav, jeho sprievodné texty a preklady iných dôležitých materiálov je v danej oblasti Andričíkovým vrcholom. Ako literárneho vedca Andričíka reprezentujú najmä tri knižné monografie: *K poetike umeleckého prekladu* (2004), *Preklad pod lupou* (2013) a *Aspekty piesňového textu* (2014). V kontexte slovenských literárnovedných prác s didaktickou intenciou svojím moderným spracovaním zaujmú jeho knihy *Kapitoly z teórie literatúry* (2015) a *Vybrané kapitoly zo svetovej literatúry* (spoluautorka Markéta Andričíková, 2015). Inauguranciu je aj tvorcom lexikografického diela *Anglicko-slovenský a slovensko-anglický slovník* (2005). Na hodnotu jeho práce poukazujú aj ocenenia – okrem iných sedem prémie Literárneho fondu za preklady poézie, za vedeckú reflexiu básnického prekladu a za lexikografickú knihu.

Andričíkove knihy *K poetike umeleckého prekladu* a *Preklad pod lupou* patria k tomu najlepšiemu, čo bolo o umeleckom preklade u nás napísané v posledných rokoch. Autor nadviazal na odborne produktívne trendy v slovenskej reflexii literárneho prekladu založené na pertraktovaní reálnych problémov prekladovej praxe a priniesol do prekladového diskurzu svoj vlastný vklad. V prvej knihe *K poetike umeleckého prekladu* je v popredí reflexie šesť dôležitých aspektov literárneho, najmä básnického prekladu: sémantika zvukového tvarovania *Havrana* Edgara Allana Poa a jej prekladové konkretizácie, slovenský preklad amfibraču, anapestu a ich kombinácií, hranice prekladovej interpretácie, hranice vlastnej prekladateľovej iniciatívy či intervencie, preklad parodických básní v Carrollovej *Alici v krajine zázrakov* a preklad Hughesových rozprávok s voľnejším prístupom k starozákonným príbehom. V intenciách najlepších slovenských a českých tradícií sa Andričík nevzdáva náročného konceptu básnického prekladu, ktorého „ideálom“ je „jednota ekvivalencie všetkých zložiek textu“ (s. 25). Predstavuje sa ako stúpenec jakobsonovsko-ecovského zámeru textu (*intentio operis*), ktorý stavia proti „interpretačnej svojvôli“, „akejkoľvek interpretácii“ i autorskému zámeru (vhodne argumentuje Stanislavom Rakúsom, že „autor nemôže vedieť o všetkom, čo je v texte“ – s. 39 – 42). Možno akceptovať Andričíkov záver, že základným kritériom hraníc interpretácie je „sám text, jeho štruktúra, vnútorná súdržnosť, jednota autorovho štylistického kódu“ (s. 49). V podobných súvislostiach pracujem s pojmom kompatibilitosť významov. V úvahách oceňujem trpezlivo vyrovnávanie sa so základnými prekladovými problémami, poznanie originálu a jeho jestvujúcej reflexie a kontextu slovenskej básnickej kultúry. Andričíkove riešenia prekladových problémov a charakteristiky jednotlivých prekladov sú presvedčivé. S relevantnou argumentáciou podporil slovenské inovačné prekladové úsilia v oblasti rytmu. Jeho reflexia literárneho prekladu vyrastá z analýzy a interpretácie konkrétnych prekladov a z reflektovania dôležitých slovenských, českých a inonárodných odborných prác o literatúre a jej preklade. Skúmatel' vyrovnávajúc sa so súčasťou

problematikou prekladovej praxe a reflexiou literárneho prekladu prispieva k interpretácii a hodnoteniu súčasných prekladov a spresňuje a rozvíja prekladovú teóriu, vrátane jej terminologického aparátu, čoho vizitkou je aj to, že k svojej prvej knihe pripojil i vecný register dôležitých poetologických pojmov.

Andričikova druhá translatická monografia *Preklad pod lupou* je výrazným rozvinutím jeho reflexie otázok umeleckého prekladu. Z hľadiska predmetu skúmania je pre autora znova charakteristický širší žánrový záber; v tomto prípade reflektuje problematiku prekladu poézie, textov populárnych piesní, prózy, problémy medziliterárneho i vnútoliterárneho prekladu, otázky hraníc básnického prekladu, dvojdomovosti prekladateľa a spisovateľa, problém totožnosti v umeleckom prelade a i. Pracuje predovšetkým metódou interpretačno-poetologickej komparácie, ktorá aj v jeho prípade potvrdzuje svoju produktivnosť. Podobne ako predtým skúmanie konkrétnych prekladov implikuje aj významnú teoretickú problematiku a vyúsťuje do užitočných teoretických zovšeobecnení. Autor sa vyrovnáva s teoretickými výskumami známych i menej známych bádateľov, osobitnú kapitolu venuje teoretickým úvahám o prelade z dielne Františka Mika. Citácie zahraničných teoretikov potvrdzujú vyspelosť slovenskej teórie prekladov. V práci sú prirodzene obsiahnuté rozmery literárnohistorický, literárnokritický a literárnoteoretický. Andričikova odborná reflexia má dobre nastavené odborné parametre, a pritom sa vyznačuje živosťou. Autor je tvorcom príťažlivej, nijakým lacnotám však nenadbiehajúcej vedy. Ďalším znakom jeho reflexii je ich potrebnosť z hľadiska slovenskej literárnej kultúry. Platí to hneď o jeho reflexii troch slovenských prekladov Shakespeareových sonetov (Stanislav Blaho, Anna Sedláčková, Ľubomír Feldek). Čiastočne si všíma aj niektoré české preklady. Andričik je stúpencom úsilia o úplný básnický preklad a v zásade je prekladateľským optimistom. Cenné sú poznatky o editorskej problematike originálu i interpretačné sondovanie Shakespeareovho vzťahu k adresátovi mnohých sonetov, uvedenie zistení o vplyve petrarcovského sonetového modelu na Shakespeareov anglický sonet či údaje o tematike a poetike Shakespeareových sonetov. Identifikáciou básnikových metafor podľa zdroja obraznosti Andričik rozvíja súčasné slovenské produktívne myslenie o metafore, pričom konštatuje „obdivuhodnú šírku oblastí, z ktorých básnik čerpá svoje obrazy“ (s. 13). Akceptovateľné je skúmateľovo zdôvodnenie existencie viacerých prekladov jedného diela tým, že „nijaký preklad nemôže vyčerpať všetky aspekty originálu“ (s. 15). Súčasný preklad *Sonetov* autor chápe aj ako dialóg renesančnej a dnešnej doby. Odkrýva problémy na lexikálnej rovine prekladu súvisiace s posunom významov slov. Najväčší rozdiel medzi Shakespeareovou renesančnou angličtinou a súčasnou angličtinou vidí v slovoslede – v prvom prípade bol voľnejší. Pri interpretácii jednotlivých segmentov originálu a prekladu prejavuje zmysel pre diskkrétne významy. Sleduje kultúrnu (intertextovú) rovinu prekladov. Presvedčivá je komparácia na rovine verša. Kým Blaho a Sedláčková 10 a 11 slabičný jambický originál rozširujú o jednu stopu, Feldek sa v tomto smere drží predlohy. K úvahám o verši originálu by som rád uviedol, že súvisí s talianskym jedenásťslabičnikom s prízvukom na 10. slabike (Petrarca, Dante) a vlastne aj s rovnakým španielskym renesančným a barokovým veršom. K striedaniu mužských a ženských rýmov dodávam, že je to u nás vplyv francúzskeho sonetu, v talianskom a španielskom sú v origináli iba ženské rýmy, čo niektorí prekladatelia ako jeho špecifikum zachovávajú. Komparatívna charakteristika slovenských prekladov a ich hodnotenie vyznievajú presvedčivo. Najlepšie mu vychádza Feldekov zosúčasňujúci preklad, hoci na niektorých miestach „zachádza v aktualizáčnom posune príďaleko“ (s. 35). Andričik oceňuje Feldekovu rytmickú variabilitu, rýmovú invenčnosť a nachádza uňho „zdôraznenie dialogického, divadelného charakteru Sonetov“ (s. 40). V shakespeareovskej kapitole nájdeme aj podrobnú analýzu prekladov 3. sonetu, ktorá predchádzajúce zistenia potvrdzuje a rozširuje.

Nemenej hodnotná a prínosná je napr. Andričikova reflexia o špecifikách prekladu textu populárnej piesne. Autor tu napísal jednu zo základných slovenských štúdií na túto tému.

V tejto kapitole na prospech vecí využíva i svoju muzikologickú vzdelanosť. Jeho charakteristika textov populárnej piesne a vypracovaná typológia modelov ich umeleckého prekladu spojená s interpretáciou konkrétnych slovenských a českých prekladov anglických a ruských textov sú presvedčivé.

Nebudem komentovať všetky kapitoly inauguratorovej druhej monografie, iba uvediem, že každá z nich prináša nové osvetlenia. Andričík odborne zrelo reflektuje dôležitú problematiku novšieho a nového slovenského umeleckého prekladu. Jeho moderný pohľad na umelecký preklad neupúšťa od náročnosti kritérií. Práca predstavuje nielen novú etapu v autorovom odbornom vývine, ale aj zreteľný prínos pre slovenskú reflexiu prekladu.

Viacere myšlienky štúdie *Špecifika prekladu piesňového textu* Andričík rozvinul v knižnej monografii *Aspekty piesňového textu*. Toto pozoruhodné dielo je vyvrcholením slovenskej reflexie danej problematiky, o ktorej sa relevantne začalo uvažovať v polovici osemdesiatych rokoch minulého storočia. Skúmatel' prevýšil naše očakávania. Napísal odborne relevantnú základnú knihu o danej problematike. Piesňový text chápe ako súčasť komplexnej synkretickej štruktúry, v ktorej sa ocitá v interakcii s hudbou a spevom. Inaugurátor ešte vo väčšej miere ako predtým v spomínanej štúdiu preukazuje nielen literárnovednú, ale aj muzikologickú kompetenciu. Piesňový text skúma z dôležitých hľadísk: vo vzťahu k poézii, z axiologického hľadiska, z aspektu jeho dejín, vyznačuje dôležité prvky jeho poetiky, konturuje jeho komunikačné zretele. Podáva prehľad podôb piesne, diachrónny aj súčasný. Poznanie konkrétnych textov a piesní, najmä slovenských, českých a angloamerických i poznanie slovenskej, českej a inonárodnej reflexie, vlastná kompetentná analýza a posúdenie vyúsťujú do zovšeobecňujúcich záverov a typologizácie. Problematiku autor rozkrýva v jej reálnej zložitosti. Nevyhýba sa hodnoteniu piesňových textov. Prácu charakterizuje rozsiahla erudícia, preukazná odborná úroveň, presvedčivosť a sviežosť výkladu.

V Andričíkových monografiách možno popri tom, čo bolo povedané, ďalej vyzdvihnúť ich zmyslupnosť, nesezónnu odbornú platnosť, vecnosť, triezvosť, obsažnosť, schopnosť prehľadného a jasného výkladu. Odborná významnosť je v nich garantovaná najmä pohybom v oblasti poetiky, ktorý má aj inovačný charakter.

Odporúčam, aby doc. PhDr. Marián Andričík, PhD. bol pripustený k vymenúvaciemu konaniu za profesora a aby mu po jeho úspešnom zvládnutí bol udelený titul profesor v študijnom odbore 2. 1. 36 literárna veda.

prof. PhDr. Ján Zambor, CSc.
FiF UK v Bratislave
Úsvl SAV v Bratislave

Bratislava 30. augusta 2017

